

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

УДК 378.147:802.0

О.Б. ТАРНОПОЛЬСЬКИЙ,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

МОДЕЛЬ КОНСТРУКТИВІСТСЬКОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ У НЕМОВНОМУ ВНЗ (НА ПРИКЛАДІ ПІДРУЧНИКА *PSYCHOLOGICAL MATTERS*)

Статтю присвячено аналізу практичної побудови навчального процесу з англійської мови для спеціальних цілей у немовних вишах на засадах конструктивістської методики.

Ключові слова: навчання англійської мови для спеціальних цілей, конструктивістська методика, підручник з англійської мови для спеціальних цілей.

Вступ. Метою цієї статті є викладення основ практичної побудови навчального процесу з англійської мови для спеціальних цілей у немовних вишах на засадах конструктивістської методики [6], яка, незважаючи на всі свої переваги, ще досить мало відома в Україні. Сутність цих переваг полягає у тому, що лише конструктивістська методика дає студентам реальні можливості самостійно «конструювати» власні знання, навички та вміння шляхом навчальної діяльності, що відтворює або моделює позамовну дійсність, заради якої вивчається мова. «Конструювання» власних знань, навичок та вміння, пов'язаних з професійною іншомовною (англомовною у нашому випадку) комунікацією, досягається таким чином, що ці знання, навички та вміння із самого початку не тільки розвиваються як такі, що обслуговують суто професійне англомовне спілкування, але й покращують та розширюють інформаційну основу для такого спілкування.

Виклад основного матеріалу. У попередніх наших публікаціях [3; 7] вже було показано, що конструктивістська методика навчання англійської мови для спеціальних цілей у немовних вишах має базуватися на: 1) експерієнційному навчанні (*experiential learning* [5]), тобто оволодінні мовою через досвід практичної діяльності, пов'язаної з майбутньою професійною діяльністю за фахом; 2) інтерактивному навчанні (здійсненні навчання в середовищі постійних взаємодій всіх учасників навчального процесу – *interaction* – а також між ними та позанавчальним середовищем і позанавчальними джерелами фахової інформації); 3) навчанні через зміст спеціальності (*content-based instruction* [4]), тобто через побудову навчальної дисципліни виключно на змістовому матеріалі спеціальних дисциплін, що становлять основу фахової підготовки майбутнього спеціаліста. Не менш значущою для впровадження конструктивістської методики є її четверта базова складова – обов'язкове включення Інтернет-технологій у навчальний процес, зокрема Інтернет-пошуку студентами фахової інформації на англомовних фахових Інтернет-сайтах [3]. Ця складова є підпорядкованою першим трьом, оскільки саме вона є такою, що значною мірою забезпечує їх повноцінну реалізацію через: 1) надання студентам достатньої кількості англомовних фахових матеріалів для оволодіння мовою через зміст спеціальності; 2) взаємодію (інтерацію) з позанавчальним середовищем і позанавчальними джерелами фахової інформації і 3) ство-

Таблиця 1

Модель навчального процесу за запропонованою методикою на матеріалі одного циклу занять за одним розділом підручника *Psychological Matters* (7 двогодинних аудиторних занять – 14 годин – і 14 годин самостійної позааудиторної роботи)

<p>Частина розділу підручника, що запланована для опрацювання на одному двогодинному аудиторному занятті і протягом наступних двох годин позааудиторної самостійної роботи</p>	<p>Lead-in (Вступна частина)</p> <p>Змістовні цілі: здобуття базових знань з фахової теми, в тому числі на основі виявлення фонових знань студентів, їх розширення та систематизації. <i>Мовно-мовленнєві/ комунікативні цілі:</i> розвиток формування навичок та вмінь англomовного говоріння, читання і аудіювання в англomовній професійній комунікації в межах однієї фахової теми; розвиток навичок та вмінь позааудиторного пошуку інформації на англomовних фахових сайтах</p>	<p>Цілі роботи над частиною розділу підручника</p>	<p>Говоріння. Читання. Аудіювання (під час слухання студентами один одного та викладача)</p>	<p>Види іншомовної мовленнєвої діяльності</p>	<p>Мозковий штурм. Обговорення кейсів та розробка (в позааудиторній роботі) власних кейсів. Дискусії. Презентації та підготовка (в позааудиторній роботі) презентацій. Читання автентичних фахових текстів (в аудиторній та позааудиторній роботі) для виконання творчих завдань на основі отриманої інформації; Завдання на цілеспрямоване відпрацювання нової лексики (позааудиторно). Позааудиторний пошук інформації на англomовних фахових сайтах</p>	<p>Види навчальної діяльності протягом аудиторного заняття та позааудиторної самостійної роботи</p>	<p>Характеристики видів навчальної діяльності/вправ (за класифікацією Н.К. Скляренко, 1999 [2])</p>
<p>Step 1 (Крок 1)</p>	<p>Змістовні цілі: подальше здобуття, розширення та поглиблення базових знань за фаховою темою. <i>Мовно-мовленнєві/ комунікативні цілі:</i> подальший розвиток та формування навичок та вмінь англomовного говоріння і читання, розвиток</p>	<p>Говоріння. Аудіювання. Читання</p>	<p>Презентації. Обговорення кейсів. Дискусії. Рольові/ділові ігри. Аудіювання автентичних фахових матеріалів для виконання творчих завдань на основі отриманої інформації. Читання автентичних фахових текстів</p>	<p>Комунікативні вмотивовані, з природними опорами, рецептивні, продуктивні та рецептивно-продуктивні, без ігрового компонента, з частковим або мінімальним керуванням, виконуються у парах, малих групах, деякі як індивідуальні, а деякі – як загальногрупові. Некомунікативні вмотивовані, зі штучними опорами, рецептивно-репродуктивні, без ігрового компонента, з повним керуванням, виконуються індивідуально (тільки для лексичних вправ у позааудиторній роботі)</p>	<p>Комунікативні вмотивовані, з природними опорами, рецептивні, продуктивні та рецептивно-продуктивні, без ігрового компонента та/або з ігровим компонентом, з частковим або мінімальним керуванням, виконуються у парах, малих групах, деякі як індивідуальні, а деякі – як загальногрупові</p>		

Продовження табл. 1

<p>Частина розділу підручника, що запланована для опрацювання на одному двогодинному аудиторному занятті і протягом наступних двох годин позааудиторної самостійної роботи</p>	<p>Цілі роботи над частиною розділу підручника</p>	<p>Види іншомовної мовленнєвої діяльності</p>	<p>Види навчальної діяльності протягом аудиторного заняття та позааудиторної самостійної роботи</p>	<p>Характеристики видів навчальної діяльності/вправ (за класифікацією Н.К. Скляренко, 1999 [2])</p>
	<p>та формування навичок та вмінь англomовного аудювання в англomовній професійній комунікації в межах однієї фахової теми; розвиток навичок та вмінь позааудиторного пошуку інформації на англomовних фахових сайтах</p>		<p>текстів (в аудиторній та позааудиторній роботі) для виконання творчих завдань на основі отриманої інформації. Завдання на цілеспрямоване відпрацювання нової лексики (позааудиторно). Позааудиторний пошук інформації на англomовних фахових сайтах</p>	<p>Умовно-комунікативні вмотивовані, зі штучними опорами, без ігрового компонента, з частковим керуванням, виконуються індивідуально (використовуються під час аудиторного аудювання); Некомунікативні невмотивовані, зі штучними опорами, рецептивно-репродуктивні, без ігрового компонента, з повним керуванням, виконуються індивідуально (тільки для лексичних вправ у позааудиторній роботі)</p>
<p>Step 2 (Крок 2)</p>	<p>Змістовні цілі: подальше здобуття, розширення та поглиблення базових знань за фаховою темою. <i>Мовно-мовленнєві/ комунікативні цілі:</i> подальший розвиток та формування навичок і вмінь англomовного говоріння, читання і аудювання (під час слухання студентами одного та викладача), розвиток та формування навичок та вмінь англomовного письма в англomовній професійній комунікації в межах однієї фахової теми</p>	<p>Читання. Письмо. Говоріння. Аудювання (під час слухання студентами один одного та викладача)</p>	<p>Читання автентичних фахових текстів для виконання творчих завдань на основі отриманої інформації. Написання есе, рефератів тощо. Презентації. Обговорення кейсів. Дискусії</p>	<p>Комунікативні вмотивовані, з природними опорами, рецептивні, продуктивні та рецептивно-продуктивні, без ігрового компонента, з частковим або мінімальним керуванням, виконуються у парах, малих групах, деякі як індивідуальні, а деякі — як загальногрупові</p>

Продовження табл. 1

<p>Частина розділу підручника, що запланована для опрацювання на одному двогодинному аудиторному занятті і протягом наступних двох годин позааудиторної самостійної роботи</p>	<p>Цілі роботи над частиною розділу підручника</p>	<p>Види іншомовної мовленнєвої діяльності</p>	<p>Види навчальної діяльності протягом аудиторного заняття та позааудиторної самостійної роботи</p>	<p>Характеристики видів навчальної діяльності/вправ (за класифікацією Н.К. Скляренко, 1999 [2])</p>
<p>Step 3 (Крок 3)</p>	<p><i>Змістовні цілі:</i> розширення та поглиблення знань за фаховою темою, отримання додаткових знань. <i>Мовно-мовленнєві/ комунікативні цілі:</i> подальший розвиток навичок і вмінь англомовного читання та говоріння (під час обговорення у парах або в малих групах знайденої в Інтернеті фахової інформації), подальший розвиток навичок і вмінь англомовного письма (при виконанні позааудиторних письмових завдань на основі знайденої в Інтернеті фахової інформації) в англомовній професійній комунікації в межах однієї фахової теми; розвиток навичок та вмінь пошуку інформації на англомовних фахових сайтах</p>	<p>Читання. Письмо. Говоріння. Аудіювання (під час слухання студентами один одного та викладача)</p>	<p>Аудиторний пошук інформації на англомовних фахових сайтах (в межах проектної роботи). Читання та обговорення автентичних фахових текстів для виконання творчих завдань на основі отриманої інформації (в межах проектної роботи). Написання статей, текстів презентацій тощо (в межах проектної роботи)</p>	<p>Комунікативні вмотивовані, з природними опорами, рецептивні, продуктивні та рецептивно-продуктивні, без ігрового компонента, з частковим або мінімальним керуванням, виконуються у парах або малих групах</p>
<p>Step 4 (Крок 4)</p>	<p><i>Змістовні цілі:</i> розширення та поглиблення знань за фаховою темою, отримання додаткових знань. <i>Мовно-мовленнєві/ комунікативні цілі:</i> подальший розвиток і вдосконалення навичок і вмінь англомовного говоріння, аудіювання, читання</p>	<p>Говоріння. Аудіювання. Читання. Письмо</p>	<p>Презентації. Рольові/ділові ігри. Дискусії. Аудіювання автентичних фахових матеріалів для виконання творчих завдань на основі отриманої інформації; Читання автентичних фахових текстів (у позааудиторній роботі)</p>	<p>Комунікативні вмотивовані, з природними опорами, рецептивні, продуктивні та рецептивно-продуктивні, без ігрового компонента та/або з ігровим компонентом, з частковим або мінімальним керуванням, виконуються у парах, малих групах, деякі як індивідуальні, а деякі – як</p>

Продовження табл. 1

<p>Частина розділу підручника, що запланована для опрацювання на одному двогодинному аудиторному занятті і протягом наступних двох годин позааудиторної самостійної роботи</p>	<p>Цілі роботи над частиною розділу підручника</p>	<p>Види іншомовної мовленнєвої діяльності</p>	<p>Види навчальної діяльності протягом аудиторного заняття та позааудиторної самостійної роботи</p>	<p>Характеристики видів навчальної діяльності/вправ (за класифікацією Н. К. Скляренко, 1999 [2])</p>
	<p>та письма в англомовній професійній комунікації в межах однієї фахової теми</p>		<p>Для виконання творчих завдань на основі отриманої інформації. Написання есе, статей, рефератів тощо</p>	<p>загальногрупові. Умовно-комунікативні вмотивовані, зі штучними опорами, без ігрового компонента, з частковим керуванням, виконуються індивідуально (використовуються під час аудиторного аудіювання).</p>
<p>Step 5 (Крок 5)</p>	<p>Змістовні цілі: розширення та поглиблення знань за фаховою темою, отримання додаткових знань. Мовно-мовленнєві/ комунікативні цілі: подальший розвиток і вдосконалення навичок і вмінь англомовного говоріння, читання та аудіювання в англомовній професійній комунікації в межах однієї фахової теми</p>	<p>Говоріння. Читання. Аудіювання (під час слухання студентами один одного та викладача)</p>	<p>Презентації (в межах проєктної роботи). Дискусії (в межах проєктної роботи). Читання автентичних фахових текстів (у процесі аудиторної роботи) для виконання творчих завдань на основі отриманої інформації. Рольові/ділові ігри</p>	<p>Комунікативні вмотивовані, з природними опорами, рецептивні, продуктивні та рецептивно-продуктивні, без ігрового компонента та/або з ігровим компонентом, з частковим або мінімальним керуванням, виконуються у парах, малих групах, деякі як індивідуальні, а деякі – як загальногрупові</p>
<p>Step 6 (Крок 6)</p>	<p>Змістовні цілі: контроль опанування та закріплення знань за фаховою темою, отриманих студентами протягом роботи над розділом. Мовно-мовленнєві/ комунікативні цілі: контроль сформованості, закріплення та удосконалення навичок і вмінь англомовного говоріння, читання, аудіювання та письма</p>	<p>Говоріння. Аудіювання. Читання. Письмо</p>	<p>Аудіювання автентичних фахових матеріалів для виконання завдань (в тому числі тестового характеру) з отримання з почутого певної інформації або для виконання творчих завдань на основі почутого (наприклад, написання реферату). Читання автентичних фахових текстів (у процесі аудиторної роботи) для виконання</p>	<p>Комунікативні вмотивовані, з природними опорами, рецептивні, продуктивні та рецептивно-продуктивні, без ігрового компонента та/або з ігровим компонентом, з частковим або мінімальним керуванням, виконуються у парах, малих групах, деякі як індивідуальні, а деякі – як загальногрупові.</p>

Закінчення табл. 1

<p>Частина розділу підручника, що запланована для опрацювання на одному двогодинному аудиторному занятті і протягом наступних двох годин позааудиторної самостійної роботи</p>	<p>в англійській мові професійній комунікації в межах однієї фахової теми</p>	<p>Цілі роботи над частиною розділу підручника</p>	<p>Види іншомовної мовленнєвої діяльності</p>	<p>Види навчальної діяльності протягом аудиторного заняття та позааудиторної самостійної роботи</p>	<p>Характеристики видів навчальної діяльності/вправ (за класифікацією Н.К. Скляренко, 1999 [2])</p>
			<p>завдань (в тому числі тестового характеру) з отримання з прочитаного певної інформації або для виконання творчих завдань на основі отриманої інформації (наприклад, написання реферату). Написання есе, статей, рефератів тощо. Презентації. Рольові/ділові ігри</p>	<p>Умовно-комунікативні (в тому числі тестового характеру) вмотивовані, зі штучними опорами, без ігрового компонента, з частковим керуванням, виконуються індивідуально (використовуються під час аудиторного аудіювання та/або читання)</p>	

рення інформаційної основи для оволодіння мовою через досвід практичної діяльності, пов'язаної з майбутньою професійною діяльністю за фахом (експерієнційне навчання).

Названі три складові конструктивістської методики створюють її теоретичне підґрунтя. Конкретним завданням цієї статті є демонстрація практичної можливості реалізувати ці складові у реальному навчальному процесі немовного вишу.

Така практична реалізація була втілена нами в підручнику *Psychological Matters* [1], підготовленому для навчання англійської мови для професійної комунікації майбутніх психологів. Цю реалізацію доцільно подати у вигляді *моделі* навчального процесу, який проводиться на матеріалі одного розділу (*unit*) підручника (та ж сама модель повторюється для всіх розділів). Ця модель наведена в табл. 1.

Висновки, які можуть бути зроблені на основі розгляду тієї моделі навчального процесу, що наведена в табл. 1, полягають у чотирьох твердженнях про повноцінне забезпечення нею таких характеристик цього процесу:

1. Навчання практично цілком стає експерієнційним. Воно охоплює всі види навчальної діяльності, характерні для експерієнційного навчання, і базується майже виключно саме на них. Відповідні види навчальної діяльності/вправи є більш ніж на 90% комунікативними та вмотивованими, рецептивними, рецептивно-продуктивними та продуктивними. Некомунікативні та невмотивовані вправи (тільки лексичні) займають дуже невелике місце у навчальному процесі, і то лише в позааудиторній роботі студентів.

2. Навчання майже цілком стає інтерактивним. У переважній більшості випадків студенти працюють у парах або малих групах, причому забезпечується їх постійна взаємодія (інтерація) не тільки один з одним, а і з навколишнім позанавчальним фаховим середовищем, здебільшого через позанавчальні джерела фахової інформації – в основному джерела, знайдені на фахових Інтернет-сайтах.

3. Навчання ведеться виключно через зміст майбутньої спеціальності, який подається засобами англійської мови, що забезпечує розвиток у студентів саме *професійної* англійської комунікативної компетенції.

4. Навчання ведеться з використанням постійного, регулярного та обов'язкового пошуку студентами англійської фахової інформації на англійськомовних фахових Інтернет-сайтах. Ця інформація далі практично використовується тими, хто навчається, для виконання навчальних завдань фахового/професійного характеру. Інтернет-пошук проводиться як аудиторно, так і позааудиторно.

У результаті забезпечується повноцінна реалізація усіх чотирьох засад конструктивістської методики і впровадження самої методики у педагогічну практику.

Список використаної літератури

1. Психологічні справи (*Psychological Matters*). Підручник з англійської мови для студентів напряму підготовки «Психологія». Книга для студента та Робочий зошит / О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко, Ю.В. Дегтярьова, Н.В. Беспалова. – К.: ІНКОС, 2011. – 302 с.

2. Скляренко Н.К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмій / Н.К. Скляренко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3–7.

3. Тарнопольський О.Б. Інтернет у навчанні іноземних мов для спеціальних цілей у немовному ВНЗ / О.Б. Тарнопольський // Вісник Дніпропетровського університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – 2011. – 1 (1). – С. 94–99.

4. Brinton D.M. Content-based second language instruction / D.M. Brinton, M.A. Snow, M.B. Wesche. – New York: Newbury House Publishers, 1989. – 241 p.

5. Jerald M. Experiential language teaching techniques. Out-of-class language acquisition and cultural awareness activities. Resource handbook number 3. Second revised edition / M. Jerald, R.C. Clark. – Brattleboro, Vermont: Prolingua Associates, 1994. – 148 p.

6. Jonassen D.H. Supporting communities of learners with technology: A vision for integrating technology with learning in schools [Електронний ресурс] / D.H. Jonassen. – 1995. – Режим доступу: DePaul University, Instructional Technology Development Department Web site: <http://www.itd.depaul.edu/website/pages/TrainingEvents/CourseMaterials/jonassen.asp>

7. Tarnopolsky O. The Constructivist Approach to Teaching English for Specific Purposes at Non-Linguistic Tertiary Schools in Ukraine / O. Tarnopolsky // The Advanced Science. Open Access Journal. – 2011. – USA. – Volume 2011, January Issue 1. – P. 22–25.

Статья посвящена анализу практического построения обучения английскому языку для специальных целей в неязыковых вузах на основе конструктивистской методики.

Ключевые слова: обучение английскому языку для специальных целей, конструктивистская методика, учебник английского языка для специальных целей.

The article is devoted to the analysis of practically designing the teaching/learning process in courses of English for Specific Purposes at non-linguistic tertiary schools on the basis of the constructivist approach.

Key words: teaching English for Specific Purposes, constructivist approach, a textbook of English for Specific Purposes.

Надійшло до редакції 7.09.2011.